

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ**

з комплексу фахових дисциплін для вступників на освітньо-наукову програму «Економіка підприємств та галузей національного господарства» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини» (С1.01 Економіка) галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» (кваліфікація: доктор філософії з економіки)

Голова комісії, гарант освітньо-наукової програми

_____ /Вікторія БАЙДАЛА/

Київ – 2026

**Перелік загальних питань для складання вступного іспиту зі
спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини»
(С1.01 Економіка)**

МІКРОЕКОНОМІКА

1. Основи економіки. Ефективність використання ресурсів
Предмет і функції економічної науки. Рівні економічного аналізу.
Визначення: Макроекономіка. Мікроекономіка. Мезоекономіка.
2. Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору.
Межа виробничих можливостей (крива трансформації). Альтернативна вартість. Економічна ефективність. Загальнонаукові методи економічного аналізу. Граничний аналіз. Економічні показники. Номінальні і реальні змінні. Поняття нормативної і позитивної економіки.
3. Попит, пропозиція та ринковий механізм.
Попит і закон попиту. Аналіз змін попиту та величини попиту. Нецінові визначники попиту. Суть та види еластичності попиту. Цінова еластичність попиту і загальний виторг виробника. Економічна інтерпретація значень коефіцієнтів різних видів еластичності попиту. Пропозиція і закон пропозиції. Аналіз змін пропозиції та величини пропозиції. Нецінові визначники пропозиції. Цінова еластичність пропозиції. Ринкова рівновага. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Надлишок виробника і надлишок споживача. Вплив змін попиту й пропозиції на рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку. Прямий і непрямий вплив держави на ринкову рівновагу. Наслідки запровадження максимальних і мінімальних цін. Аналіз впливу непрямих податків, дотацій і субсидій на ринкове становище покупців і продавців. Чисті втрати суспільства.
4. Теорії поведінки споживача
Корисність в економічній науці і проблема її виміру. Функція корисності. Сукупна і гранична корисність. Закон спадної граничної корисності блага. Сутність раціонального вибору споживача. Поняття «рівноваги споживача». Правило рівноваги споживача за умови споживання набору благ. Криві байдужості (індиферентності) та їх властивості. Коефіцієнт граничної норми заміни (заміщення) благ. Карта кривих байдужості. Бюджетне обмеження та можливості споживача. Рівновага споживача з позицій порядкового (ординалістського) підходу. Реакція споживача на зміну цін товарів і доходу споживача. Модель (крива) «дохід споживання». Модель (крива) «ціна - споживання». Теорія виробництва і витрат. Параметри функціонування підприємства як мікроекономічної моделі. Суть виробництва. Технологія виробництва. Поняття і параметри виробничої функції. Виробнича функція з одним змінним фактором. Закон спадної граничної продуктивності змінного фактора виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт, їх взаємозв'язки. Стадії виробництва.

Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива виробничої байдужості (ізокванта): поняття і властивості. Лінія однакових витрат виробництва (ізокоста). Правило рівноваги виробника.

Економічний і бухгалтерський підходи до визначення витрат виробництва. Явні і неявні витрати виробництва. Економічний, бухгалтерський і нормальний прибуток.

Постійні, змінні, сукупні витрати виробництва. Середні і граничні витрати виробництва у короткостроковому і довгостроковому періодах. Постійний, зростаючий та спадний ефекти масштабу виробництва.

5. Ринкові структури. Досконала конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігополія.

Сутність ринкової структури. Види ринкових структур. Суть, ознаки та умови функціонування ринку досконалої конкуренції. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Умови рівноваги фірми-досконалого конкурента у довгостроковому і короткостроковому періодах. Характерні ознаки ринкової структури чистої монополії. Види монополій. Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Суспільні втрати від діяльності монополіста. Умови рівноваги монополіста у довгостроковому і короткостроковому періодах. Характерні ознаки ринкової структури монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція в умовах монополістичної конкуренції. Умови рівноваги виробника у довгостроковому і короткостроковому періодах. Ефективність монополістичної конкуренції. Особливості організації олігопольного ринку. Види олігополій. Економічні наслідки олігополії.

МАКРОЕКОНОМІКА

1. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.

Основні показники системи національних рахунків та методи їх визначення: Валовий внутрішній продукт (ВВП), Валовий національний продукт (ВНП), Чистий внутрішній продукт (ЧВП), Національний дохід (НД). Три методи обчислення ВВП.

Індекси цін та їх види. Індекс споживчих цін (ІСЦ). Номінальний та реальний ВВП. Дефлятор ВВП. Зведення номінального до реального ВВП. Інфлювання і дефлювання.

2. Кейнсіанські функції споживання і заощадження. Гранична схильність до споживання та до заощадження. Середня схильність до споживання і до заощадження. Чинники споживання та заощадження.

Суть та види інвестицій (валові і чисті; реальні і фінансові; короткострокові та довгострокові; прямі і портфельні; венчурні і безризикові). Автономні і похідні (індуковані) інвестиції. Мультиплікатор інвестицій.

Сукупні видатки. Рівноважний рівень ВВП. Кейнсіанський хрест. Мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Інфляційний і рецесійний розриви.

3. Сукупний попит і сукупна пропозиція

Сукупний попит: суть та структура. Цінові та нецінові чинники впливу на сукупний попит. Крива сукупного попиту та її переміщення. Сукупна пропозиція: суть та чинники впливу. Крива сукупної пропозиції та її переміщення. Сукупна пропозиція в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції в короткостроковому та довгостроковому періодах.

4. Макроекономічна нестабільність.

Діловий цикл та його фази (спад, дно, піднесення, вершина). Причини економічних коливань. Малі, середні та довгі цикли.

Інфляція: суть, причини виникнення, види та соціально-економічні наслідки. Рівень та темп інфляції. Антиінфляційна політика: суть та види (активна, пасивна).

Безробіття та його види (структурне, фрикційне, циклічне).

Природна норма безробіття. Рівень безробіття.

5. Грошовий ринок та банківська система. Монетарна політика держави. Грошовий ринок та його агрегати.

Попит на гроші. Пропозиція грошей. Простий депозитний мультиплікатор. Рівновага на грошовому ринку. Монетарна політика: суть, цілі та види (політика «дорогих» і «дешевих» грошей).

6. Фіскальна політика: суть, види (дискреційна та недискреційна). Крива Лаффера.

6. Економічне зростання: суть та типи (екстенсивний та інтенсивний). Фактори економічного зростання.

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

1. Основи функціонування підприємства.

Підприємство як суб'єкт господарювання: сутність та напрями діяльності (маркетингова, управлінська, фінансово-економічна, виробнича, обліково-контрольна, інноваційна).

Види підприємств (за метою і характером діяльності: комерційні та некомерційні, за формою власності: приватні, колективні, комунальні, державні, змішані; за національною належністю капіталу: національні, з іноземними інвестиціями, іноземні, змішані, за масштабами діяльності: великі, середні та малі) та їх об'єднань (асоціація, кооперація, консорціум, концерн, картель, трест, промислово-фінансові групи, холдинги).

Середовище господарювання підприємства: внутрішнє (мікросередовище), проміжне (мезосередовище) та зовнішнє (макросередовище).

2. Структура та управління підприємством.

Функції (планування, організація, мотивація, контроль) та методи управління підприємством (організаційні, економічні та соціально-психологічні). Типи організаційних структур управління підприємствами (лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, матрична та дивізійна). Поняття виробничої структури та соціальної інфраструктури підприємства. Техніко-технологічна база підприємства та суспільні форми організації виробництва (концентрація, спеціалізація, кооперування, комбінування, конверсія і диверсифікація).

2. Планування діяльності підприємства.

Планування: сутність та різновиди планів підприємства.

Стратегічне, тактичне і оперативне планування: сутність та часові межі.

Бізнес-план: визначення та його розділи (резюме: опис продукції (послуг); маркетинг-план, виробничий план, організаційний план; фінансовий план; оцінка ризиків).

3. Поняття економіко-математичної моделі та моделювання.

Класифікація моделей. Поняття адекватності моделі. Модель «чорної скриньки». Основні етапи побудови економіко-математичної моделі. Поняття статистичної залежності між змінними. Суть кореляційного зв'язку. Критерії оцінювання статистичної значущості лінійного зв'язку.

4. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Основний капітал (необоротні матеріальні активи): сутність, видова структура, знос, амортизація, фондоддача, фондомісткість та фондоозброєність. Оборотний капітал (оборотні активи): сутність, видова структура, коефіцієнт оборотності та тривалість одного обороту.

Нематеріальні ресурси та нематеріальні активи: сутність, види та амортизація.

5. Інновації: сутність, різновиди та інноваційний процес.

6. Витрати та результати діяльності підприємства

Собівартість продукції та кошторис витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати).

Ціна на продукцію (послуги): сутність та функції. Різновиди цін.

Дохід та прибуток підприємства (валовий та чистий).

Ефект та ефективність діяльності підприємства: сутність та відмінності.

7. Персонал підприємства. Економіка праці

Персонал підприємства, категорії персоналу. Мотивація персоналу: сутність та методи (економічні і неекономічні).

Сутність заробітної плати як соціально-економічної категорії.

Номінальна і реальна заробітна плата. Форми оплати праці.

8. Соціально-трудові відносини на підприємстві: сутність поняття.

Суб'єкти соціально-трудоx вiдносин: держава, роботодавці та наймані працівники.

ПРИКЛАД ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Частина 1 (базовий рівень)

(30 завдань, одна правильна відповідь на завдання)

1. Постійними є витрати, які:

- 1) постійно повторюються при калькулювання собівартості одиниці продукції;
- 2) пов'язані з постійним асортиментом одиниці продукції;
- 3) постійно зростають із ростом обсягу виробництва продукції;
- 4) не змінюються залежно від кількості виробленої продукції.

2. Показники економічної ефективності використання оборотних засобів підприємства:

- 1) коефіцієнт оборотності оборотних засобів; норма прибутку; капіталовіддача;
- 2) норма прибутку; капіталоємність; тривалість одного обороту в днях;
- 3) капіталоємність; капіталомісткість;
- 4) коефіцієнт оборотності; тривалість одного обороту в днях.

...

Частина 2 (середній рівень)

(15 завдань, із декількома правильними відповідями, на встановлення відповідності або правильної послідовності)

3. Прибуток підприємства формується за рахунок:

- 1) реалізації продукції;
- 2) фонду споживання;
- 3) продажу майна;
- 4) позареалізаційних операцій;
- 5) фонду нагромадження;
- 6) надання послуг.

4. Згрупуйте попарно:

1. Проценти за облігаціями, депозитами, державними цінними паперами, доходи від участі в інших організаціях, від реалізації основних засобів та інших активів	А. фінансові витрати
2. Виплата процентів за облігаціями, акціями, за надання в користування грошових засобів (кредитів, позик)	Б. інвестиційні доходи
3. Прибутки (збитки) від операційної оренди і реалізації оборотних активів, дохід від списання кредиторської заборгованості,	В. інші операційні доходи і витрати

курсів різниці операцій в іноземній валюті, отримана і виплачена пеня, штрафи і неустойки	
---	--

...

Частина 3 (високий рівень)

(5 завдань, відкриті питання (доповнення, перехресне питання, вставити пропущене слово тощо))

5. Монополія – це _____

У бланку відповідей вкажіть визначення терміну.

6. Розрахувати тривалість одного обороту оборотних засобів на підприємстві.

1. Виручка від реалізації продукції та послуг 2605 тис. грн.

2. Середньорічна вартість (залишки) оборотних засобів 325 тис. грн.

У бланку відповідей вкажіть вірні відповіді

...

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

відповідей вступника на тестові завдання

для вступу на програми підготовки

здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Метою тестування за фахом є перевірка відповідності знань, умінь і навичок вступників програмним вимогам, з'ясування компетентності та оцінка ступеня підготовленості вступників для отримання ОС «доктор філософії».

Оцінювання знань вступників на вступних випробуваннях здійснюється за шкалою від 0 до 200 балів.

Кожне тестове завдання складається із 50 питань, які за ступенем складності поділені на три частини:

У частині 1 (базовий рівень) пропонується всього 30 завдань з вибором однієї правильної відповіді. За правильне розв'язання кожного завдання вступник отримує 2 бали. Відповідно за правильне розв'язання усіх завдань частини 1 вступник отримує 60 балів.

У частині 2 (середній рівень) пропонується 15 завдань на встановлення відповідності чи встановлення правильної послідовності. За правильне розв'язання одного питання вступник може отримати 6 балів – за кожну правильно встановлену відповідність чи послідовність. Максимальна кількість балів за правильне вирішення завдань частини 2 – 90 балів.

Завдання частини 3 (високий рівень) складає 5 питань (задач) у відкритій формі з розгорнутою відповіддю, за кожне правильне розв'язання яких вступник отримує 10 балів. За завдання частини 3 вступник максимально отримує 50 балів.

Відсутність відповіді або неправильна відповідь оцінюється в 0 балів.

Максимальна кількість тестових балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тестової роботи – 200 балів.

Фахова екзаменаційна комісія оцінює роботу за загальною сумою балів, набраних вступником за результатами тестування, яка може знаходитись в межах від 0 до 200 балів, а мінімальна кількість балів для подальшої участі у конкурсному відборі повинна складати 100 балів.

Час виконання тестових завдань становить 180 хвилин.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2020. 694 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навчальний посібник. К.: Знання, 2018.
3. Байдала В.В., Власенко Ю.Г. Microeconomics II. Tutorial manual. Навч. посібник англійською мовою для студентів економічних спеціальностей. К.: ТОВ «ЦП «Компрінт». 2017. 273 с.
4. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2018. 456 с.
5. Вітлінський, В.В. Математичні моделі та методи ринкової економіки. ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». К.: КНЕУ, 2018. 531 с.
6. Глобальна економіка: Навчальний посібник / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович, К.С. Кваша, М.М. Павленко. К.: НУБіП України. 2017. 319 с.
7. Грабовецький Б.Є. Планування та економічне прогнозування: навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький. Вінниця : ВНТУ, 2018. 66 с.
8. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / А. Д. Діброва. К.: Формат, 2008. 488 с.
9. Економіка праці й соціально-трудові відносини: підручник./ Шкільов О.В., Барабан С.С., Ткачук В.А., Ланченко Є.О., Ібатуллін М.І. та ін. К.: Четверта хвиля, 2008. 472 с.
10. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції [Текст] / [Кваша С.М. та ін.]; за ред. С.М. Кваші; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 80 с.
11. Єрмаков О. Ю. та ін. Планування і контроль на підприємстві: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: ЦП «Компрінт», 2015. 229 с.
12. Зайцев Ю.К. Сучасна політична економія (проблеми та інституціональне поле предмета і методології досліджень); навч. посіб. / Ю.К. Зайцев, В.С. Савчук. К.: КНЕУ, 2011. 337 с.
13. Ільчук М.М. Бізнес-планування підприємницької діяльності в АПК: навчальний посібник/ М.М. Ільчук, І.А. Коновал. К.: ЗАТ «Нічлава», 2013. 308 с.
14. Історія економічних учень: хрестоматія : навч. посіб. / уклад. : В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, А.О. Маслов та ін.; за ред. В. Д. Базилевича. К.: Знання, 2011. 1198 с.
15. Кваша С. М., Діброва А. Д., Нів'євський О. В., Мартишев П. А. Аграрна політика: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Київ: НУБіП України, 2022. 316 с.
16. Коуз Р. Очерки об экономической науке и экономистах /пер. с англ. М. Марков; науч. ред. Д. Расков. М.; СПб: 2015. 288 с.

17. Манків Грегори Н. Макроекономіка / Пер.з англ.; наук. ред.пер. С.Панчишина. К.: Основи, 2000. 588 с.
18. Мельникова В. Національна економіка, К.: Центр навчальної літератури, 2019. 248 с.
19. Мікроекономіка і макроекономіка / Під ред. С. Будаговської. К.: Основи, 2018. 358 с.
20. Методи і моделі економічного прогнозування: навч. Посібник / В.П. Кічор, Р.В. Фещур, А.І. Якимів, Д.І. Скворцов, А.Л. Висоцький; за ред. В.П. Кічора. Львів: Растр-7, 2019. 272 с.
21. Москаленко О.М. Теорія і модель випереджаючого економічного розвитку в системі суспільних стратегічних потреб: монографія /О.М. Москаленко. К.: КНЕУ, 2014. 550 с.
22. Мочерний С.В. Політекономія: Підручник. К.: Знання, 2006.
23. Напрями підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах формування і функціонування ЗВТ з ЄС: монографія / [Вдовенко Н. М. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф., акад. НААН України Кваші Сергія Миколайовича ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України [та ін.]. Київ : Кондор, 2018. 440 с.
24. Основи економічних знань / За ред. акад. НАПН України А.Ф. Павленка; чл.-кор. НАН України В.С. Савчука; д.е.н., професора Ю.К. Зайцева. Авт. колектив: Савчук В.С., Зайцев Ю.К. та інші. Базовий підручник Міністерства освіти України. Харків, «ФОЛІО», 2014. 762 с.
25. Прикладна економіка: навч. посіб. / [С.М. Кваша, К.В. Наконечна]; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Екон. ф-т, Каф. глобал. економіки. 3-є вид. Київ : НУБіП України, 2019. 335 с.
26. Розвиток аграрної політики України в умовах євроінтеграції: [монографія] / [А.Д. Діброва та ін.]; за ред. А.Д. Діброви, В.Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. Київ: Інтердрук, 2014. 568 с.
27. Стратегічні пріоритети розвитку аграрних формувань: аналітико-прогнозні тренди: колект. монографія/Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України; [Богданюк О. В. та ін.]; за заг. ред. Савчука В. К. Київ: Компринт, 2018. 374 с.
28. Фещенко В. М. Сучасні економічні теорії: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2012. 474 с.
29. Формування біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін: [монографія] / [А.Д. Діброва та ін.]; за ред. А.Д. Діброви; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: Лисенко М. М. [вид.], 2017. 254 с.